

Mokslo populiarinimo krizė

Nėra nieko, ką būtų labiau verta globoti, kaip mokslo ir literatūros skatinimas. Kiekvienoje šalyje žinios yra tvirčiausias visuomenės laimės pamatas.

George Washington (1780 m.)

Lietuviai dažnai mėgsta pasigirti esą paskutiniai Europos pagonys. Pasirodo – ne veltui. Europos Komisijos užsakymu atlikti tyrimai rodo, kad statistinio lietuvišio akiratis vėliau neką ir išsiplėtė...

Europos Komisijos statistikos agentūra „Eurobarometer“ 2005 m. birželio mėnesį paskelbė savo atliktos studijos, pavadintos „Europiečiai, mokslas ir technologijos“, ataskaitą. Buvo domimasi 25 ES narių, keturių šalių kandidačių (Turkijos, Rumunijos, Bulgarijos ir Kroatijos) bei trijų ES nepriklausančių šalių (Šveicarijos, Norvegijos ir Islandijos) gyventojų požiūriu į mokslą, jo pasiekimus ir įtaką kasdieniniame gyvenime. Kiekvienoje šalyje buvo apklausta apie 1000 žmonių. Rezultatai turėtų suneraminti visus, kuriems svarbu, kad mūsų šalis taptų visaverte išsivysčiusio pasaulio dalimi - Lietuvos piliečiai yra tarp mažiausiai besidominčių ir blogiausiai informuojamų apie mokslo ir naujųjų technologijų pasiekimus.

Europiečius mokslas traukia

Į klausimą, ar įdomios naujienos apie naujus išradimus ir naujas technologijas, „labai įdomios“ atsakė 30% visų europiečių, o „visai neįdomios“ - 21%. Panašus rezultatas gautas ir paklausus apie domėjimąsi naujais moksliniais atradimais (30% ir 20%). Labiausiai mokslo ir technologijų naujovėmis domimasi Kipre ir Maltoje (šiose šalyse „labai įdomu“ atsakė 54% ir 46% apklaustųjų). Estų ir latvių atsakymai maždaug atitiko ES šalių vidurkį Europos gyventojus labiausiai domina pažanga, kurios pasiekė medicinos mokslas (61 %) ir ekologija (47%), o ryškus autsaideris yra nanotechnologijos, kurias svarbiomis laiko vos 8% apklaustųjų. Išvis Europoje pačia „moksliškiausia“ disciplina laikoma medicina; ją tokia įvardijo net 89% apklaustųjų. Nedaug nuo medicinos atsilieka fizika (83%), toliau seka biologija (75%) ir matematika (72%), o iš vienuolikos apklausoje paminėtų disciplinų žemiausiai įvertinta istorija (34%), homeopatija (33%) ir horoskopai (13%).

Lietuviams ir horoskopai - mokslas

Kas mažiausiai domisi mokslo naujovėmis? Kaip bebūtų keista – mes! Išradimai ir technologijos „labai įdomūs“ 14% („visai neįdomūs“ 37%), o nauji mokslo atradimai -vos 11 % („visai neįdomūs“ 42%) lietuvių. Šiuo požiūriu mes daug atsiliegame ne tik nuo kitų ES piliečių, bet ir nuo šalių kandidačių gyventojų bei, savaime aišku, ir nuo labiau pažengusių šveicarų, norvegų ir islandų. Kokius mokslus vertina tautiečiai? Medicina, fizika ir matematika vertinamos beveik vienodai, kaip ir Europoje. Tačiau o net 45% gyventojų mokslu laiko astrologiją. Priminsiu, kad apklausti ne kokie Vytauto laikų muzikai, o XXI a. „išsilavinę ES piliečiai“. Šie faktai užtraukia baisią gėdą tiek tautai, tiek mūsų švietimo sistemai.

Saulė skrieja apie Žemę!

Domėjimasis mokslu tėra viena reikalo pusė, todėl studijos autoriai pabandė patikrinti ir konkrečias europiečių mokslines žinias. Buvo pateikiama 13 teiginių, į kuriuos reikėjo atsakyti, teisingi jie ar ne. Teiginiai buvo patys elementariausi: „Saulė sukasi apie Žemę“, „Lazeris veikia fokusuojant garso bangas“, „Radioaktyvų pieną galima nukenkinti jį užvirinus“ ir pan. Į pastarąjį klausimą teisingai (neigiamai) atsakė daugiausia europiečių -net 75%; tik 10% tikėjo, kad virinimas išgelbės nuo radiacijos, o likusieji nesiryžo atsakyti nei teigiamai, nei neigiamai. Apie Koperniko teoriją yra girdėję irgi pakankamai daug žmonių (66%), bet tai, kad lazeris skleidžia šviesos, o ne garso bangas nežinojo vos 47% apklaustųjų. Vidutinė teisingų apklaustų ES piliečių atsakymų dalis buvo 66%. Geriausiai čia pasirodė švedai (79% teisingų atsakymų), Estijoje rezultatas buvo artimas ES vidurkiui (64%), o Lietuvoje (54%, 21 vieta tarp ES šalių) ir Latvijoje (52%, 23 vieta) jis buvo gerokai prastesnis. Patys žiopliausi pasirodė besą Kipro gyventojai – tie patys, kurie deklaravo didžiausią domėjimąsi mokslo ir technologijų naujovėmis. Taigi vienareikšmiai vertinti atsakymų į visus apklausos klausimus negalima. Juk Lietuvoje

teisingai atsakiusių į didumą (nuo 10 iki 13) šių elementarių mokyklinių žinių reikalaujančių klausimų tebuvo vos 22%, dvigubai mažiau nei vidutiniškai ES ir 3,5 karto mažiau nei Švedijoje, kurios gyventojai pasirodė turintys pačias tvirčiausias žinias.

Lietuvoje trūksta informacijos

Į anketos klausimą „Ar esate pakankamai informuojami apie mokslo ir technologijų naujoves“ Lietuvoje sulaukta daugiausia neigiamų atsakymų. Net 54% lietuvių netenkina jų turimas informacijos lygis, o vidutiniškai ES šalyse šitaip į minėtąjį klausimą atsakė 35%, o Prancūzijoje vos 19% piliečių. Vos 17% mūsų bendrapiliečių reguliariai skaito mokslą populiarinančius straipsnius laikraščiuose, žurnaluose ar internete. Tiesą sakant, ir skaityti mūsų spaudoje nelabai ką atrastumėme. Visaverčio mokslo populiarinimo žurnalo kaip ir neliko, o laikraščiuose mokslo naujienos dažniausiai sumaišomos kartu su įvairiomis pikantiškomis naujienomis apie gražiausius užpakaliukus ar kitomis „sensacijomis“. Žurnalistams rašyti apie mokslą ir technologijas, matyt, nebeleidžia ir išsilavinimo spragos. Lietuvos mokslininkai laikraščių puslapiuose yra reti svečiai.

Mokslas išgelbės pasaulį?

Kita vertus, lietuvių požiūris į mokslą ir naujas technologijas yra pats entuziastiškiausias tarp visų europiečių. Jie labiau nei kiti ES gyventojai yra įsitikinę, kad mokslas padės įveikti skurdą ir badą, kad tik pačios naujausios technologijos padės padaryti šalies ūkį konkurencingu, kad mokslas gali išspręsti kiekvieną problemą, į pastarąjį klausimą Lietuvoje gauta dvigubai daugiau teigiamų atsakymų nei vidutiniškai ES šalyse ir net penkis kartus daugiau nei labiau apsišvietusiose Švedijoje ar Olandijoje. Bet paklausus, ar vyriausybė turi remti fundamentaliuosius mokslinius tyrimus, lietuvių entuziazmas baigiasi - pagal teigiamų atsakymų į šį klausimą skaičių vėl liekame priešpaskutiniai. Mes geriau linkę palaukti, kol tai už mus padarys kiti...

Amerikoje irgi ne pyragai

Didysis mokslo populiarintokas Karlas Saganas savo knygoje „Demonų apsėstas pasaulis“ (liet. 2001 m.) nuogastauja dėl prasto amerikiečių išsilavinimo. Anot jo, net 95 proc. amerikiečių yra „moksliškai neraštingi“. Tik keletas XX a. kongreso narių turėjo kokį ženklėsnį mokslinį išsilavinimą. O Thomas Jeffersonas veikiausiai buvo paskutinis moksliškai raštingas prezidentas. O paprasti piliečiai? Nuo 1978 m. iki 1984 m. tikinčių astrologija mokinių kiekis išaugo nuo 40 iki 59 procentų!!! JAV astrologų 10 kartų daugiau nei astronomų. 63 proc. amerikiečių nežino, kad dinozaurai išmirė prieš atsirandant žmogui, 75 proc. nežino, kad antibiotikai užmuša bakterijas, o ne atomus, 57 proc. neįsitikinę, kad elektronai mažesni už atomus. Pusė amerikiečių nežino, kad Žemė sukasi apie Saulę ir kad tam prireikia metų. Ir tai kalbama apie galingiausios pasaulio nacijos piliečius! Taigi, nors nuo Koperniko atradimų praėjo beveik pusė tūkstantmečio, drąsiai galima teikti, kad didžioji dauguma planetos gyventojų apie žemės padėtį Visatoje paprasčiausiai ... nieko nežino.

Literatūra:

Mokslas ir technika – 2005, Nr.7-8

Karlas Saganas. Demonų apsėstas pasaulis – V., 2001.

<http://www.astronomija.info/soul/mokslas.php>